

Ze vzpomínek profesora Miloše Stehlíka

U příležitosti přípravy tohoto „jubilejního čísla“ Zpráv památkové péče jsme za redakci požádali o zavzpomínání také nestora moravské památkové péče, profesora Stehlíka. Rozhodl se nám vyhovět, za což mu velice děkujeme, a z této snahy vznikl níže uveřejněný korespondenční rozhovor. Není dlouhý a také není typickým rozhovorem, protože mám připadalo lepší nechat jeho vzpomínky plynout tak, jak je sám sepsal, bez přerušování našimi otázkami. Je však velmi vhodným epilogem uzavírajícím toto v určitěm ohledu bilanční číslo.

Pane profesore, do památkové praxe jste nastoupil již před ukončením vysokoškolského studia, na sklonku 40. let, a to do památkového úřadu pro Moravu a Slezsko. Jak k tomu došlo?

Začneme tedy „od Adama“. V roce 1948 byl Seminář dějin umění Filozofické fakulty v té době ještě Masarykovy univerzity vyzván ke spolupráci na soupisech památek. Profesor Kutal k ní doporučil Zdeňka Kudělků a mne, tehdy zaměstnance fakulty. Zpracoval jsem mimo jiné město Mikulov. Šestadvacetiletý, jako jeden z prvních absolventů dějin umění, jsem pak hned roku 1949 nastoupil do služeb samostatného Státního památkového úřadu pro Moravu a Slezsko; došlo tak ke splnění úmyslu, který jsem měl již od začátku studií na Filozofické fakultě – pracovat v památkové péči. Při svém nástupu na památkový úřad jsem ještě zastihl tehdy šestašedesátiletého Ing. arch. Stanislava Sochora, jehož počáteční památková činnost byla spjata s Maxem Dvořákem. Arch. Sochor byl v té době přednostou úřadu, nikoliv jeho ředitelem, jak se vedoucí pracovníci nazývají dnes. Patřili jsme pod Ministerstvo školství a osvěty; Ministerstvo kultury ani památkový zákon neexistovaly. Avšak památková instituce byla respektována a ctěna; „to řekl pan přednosta Sochor,“ slyšel jsem ještě po mnoha letech na jednáních, kterých jsem se zúčastnil. Vyjádření památkáře mělo váhu a platnost.

O co tehdy šlo především? O záchranu válkou poničených památkových objektů, a to na celé Moravě a ve Slezsku. Přitom celou tuto rozsáhlou agendu vykonával po Sochorově odchodu do penze pouze Ing. arch. Vladimír Dufka, nově ustavený přednosta, a nemocný PhDr. Karel Svoboda, žák Birnbaumův. K této trojici jsem se, ve více než výrazném věkovém rozdílu, dostal já, abych pak po úmrtí dr. Svobody – jako jediný umělecký historik – vykonával památkovou péči ve velmi širokém rozsahu: topení v kamnech, vedení knihovny, fotografování (deskovým fotoaparátem), daleké služební cesty bez možnosti použití služebního

auta (protože nebylo), soupisy památek ve městech a obcích, územní plány, opravy a rekonstrukce architektonických objektů mimo jiné i v městských památkových rezervacích, projednávání restaurátorských akcí; vše v jedné osobě. Vyjádřením se psala do spisů vlastnoručně, perem namáčeným v kalamáři, písalka je posléze přepisovala na stroji.

S prováděním pochybené kategorizace památek byly tehdy spojeny také nové instalace interiérů státních hradů a zámků, které mohly být uskutečňovány většinou až po rozsáhlých celkových stavebních opravách. Konkrétně bych za celou dobu uvedl pouze tři akce, pro kulturní veřejnost připravené jako příkladné: Na hradě Pernštejně není ani přes pozdější nevhodné zásahy stále ještě zcela setřena realizace mého libreta. Zato zámek ve Slavkově u Brna, kde se mi podařilo zachránit a znovu vybudovat kounickou obrazovou galerii, se v současnosti stal místem plným konfuze v prezentaci zámeckých interiérů. Předání zámku městu bylo pro celý komplex katastrofou. Ještě se zmíním o Valticích, kde jsou v současné době usilovně dokončovány interiérové úpravy, abych mohl ve druhém patře zámku zanedlouho a konečně realizovat instalaci nazvanou *Svět barokního člověka* sestavenou z uvážlivého výběru obrazových a sochařských děl a navazující na moji stávající instalaci v prvním patře.

Jakými pracovními pozicemi jste v Památkovém úřadě pro Moravu a Slezsko (později v Krajském středisku státní památkové péče v Brně až po dnešní podobu této instituce – Národní památkový ústav) prošel?

Ačkoli nestraník, přesto jsem zastával vedoucí funkce, i když na určitý čas jsem měl zakázanu oblast církevních památek a jakoby za trest mi byl dán úkol v té době téměř neřešitelný – založit a vést restaurátorské ateliéry, jejichž činnost dosud připomíná kolekce vybraných sochařských děl moravského baroka v oranžeriích milotického zámku. Od té doby ke mně směřovaly všechny restaurátorské akce a je tomu tak doposud.

V čem vidíte za dobu Vašeho působení největší změny restaurátorského oboru (ať již k lepšímu, či k horšímu)?

Tak jako na všech ostatních oborech. Vše závisí na poctivosti, na etice, která by se měla projevat i při realizaci restaurování, jehož metody se stále ověřují, tříbí a myslím, že spějí stále k přesvědčivě správnému cíli. Avšak celkový proces propojovaný různými jinými faktory a zájmy než památkovými je v některých případech již neudržitelný. Zdá se, že každý všemu rozumí. Především jsou to investoři. Proto stále častěji vzpomínám na počátky své činnosti v tomto úseku památkové

kové péče, na restaurování děl Maulbertsche a Tiziana na zámku v Kroměříži. Podílel jsem se také na obnově interiéru kostela ve Křtinách, Tuřanské Madony, Plety v Jihlavě i na nedávno dokončeném restaurování Světelského oltáře. Od souboru Giullianiho soch v zámecké zahradě ve Slavkově pak vede jako nekonečná červená nit restaurování barokních soch – mých „životních lásek“ – až k stále nedokončeným Střílkám. Je to oáza živé památkové péče, avšak i ona je narušována současným společenským děním a jeho zápornými postoji, ohrožujícími samu památkovou podstatu. Ale to bych musel otevřít víc než bolestně citlivou otázku, dotýkající se především urbanismu a architektury, kde negativním, ba dokonce i ničivým zásahům, neseným nezodpovědnými názory plnými urputné rozpornosti, již někdy není možné zabránit.

Nyní je snad na místě Vámi požadované vysvětlení vztahu mezi mnou a mým učitelem profesorem Václavem Richterem. Byl poněkud zvláštní. Příčinou bylo asi jeho mylné pochopení mé povahy; možná jsem se mu zdál namyšlený, ačkoli tomu bylo právě naopak. Přes svou vrozenou plachost a ostych jsem se jej odvážil požádat – při naší společné cestě z fakulty, kde jsem tehdy již přednášel – o napsání studie o památkové péči. Stalo se to před domem s pamětní deskou Karla Čapka na Jaselské ulici v Brně. Potřeboval jsem příspěvek pro slovenské odborné periodikum *Monumentorum tutela*. Profesor Richter bez jakéhokoliv zaváhání vyslovené žádosti vyhověl, a tak má soudobá památková péče stále možnost ověřovat si na publikovaném díle významný přínos jeho osobnosti pro náš obor.

Ptáte se na můj nesplněný „památkový sen“? Je to spíše přání – aby po mém odchodu z památkové péče již nebylo nutné úřední strohě nařizování, zakázání a korigování podmiňující ochranu a záchranu nenahraditelných památkových hodnot; aby se úsilí o jejich zachování stalo samozřejmostí ve vědomí a především svědomí naší společnosti. Tak jsem smýšlel, když jsem v místnostech památkového úřadu v prvním patře Pražákova paláce na Husově ulici v Brně usedl na židli a za pracovní stůl před šedesáti lety. Je to týž stůl, na němž leží můj dosud stále ještě úmyslně nedokončený rukopis s enigmatickým názvem *Poslední dnové památkové péče*.

Musíme však náš rozhovor, poněkud roztékáný a vedený bez ladu a skladu, přerušit, volají mne totiž zase k vyřešení nějaké složité památkové akce v přesvědčení, že vše dopadne ve prospěch pravdy. A ta je jen jedna. Jak už mne dr. Svoboda k bojovnému odhodlání nabádal: „Je nutné jít do toho!“